

تاریخ مکه از آغاز تا پایان دولت شرفای مکه (کتاب)

«تاریخ مکه» اثر معروف احمد سیبائی است، اثری است عمومی که شامل همه ابعاد تاریخی، سیاسی، تمدنی، اجتماعی و فرهنگی می‌شود. هدف سیبائی از تألیف این اثر نگارش کتاب برای تمامی کسانی بوده است که علاقمند بوده‌اند یک نگاه جامع و فراگیر به طور همزمان نسبت به این شهر داشته باشند. روشن است که در چنین اثری، جای بحث‌های تخصصی نیست، اما تمام تلاش مؤلف آن بوده است تا تصویری هرچه دقیق‌تر نسبت به تاریخ این شهر به دست بدهد.

فهرست مندرجات

- ۱ - ساختار کتاب
- ۲ - گزارش محتوا
- ۳ - وضعیت کتاب
- ۴ - منبع

ساختار کتاب

محدوده کتاب، از تاریخ مکه از دورترین ادوار تاریخی تا پایان حکومت اشرف و ورود وهابیان به مکه در آغاز دهه پنجم قرن چهاردهم هجری است. طبعاً طی فصول پایانی کتاب، شرحی از درگیری‌های یک صد و پنجاه ساله اهالی وهابی نجد را با دولت شرفا به دست داده است.

گزارش محتوا

شاید مهم‌ترین ویژگی کتاب جز جامع بودن نگاه وی، آن است که نویسنده وهابی نیست و به همین دلیل به هیچ روی، نگاه متعصبانه‌ای ندارد. این رویه وی گاه تا آنجا پیش می‌رود که انسان چنان می‌اندیشد که وی به نوعی به عقاید شرفا نزدیک بوده است. بارها در این کتاب اخباری مربوط به برخوردهای تند با شیعه نقل شده و آن رفتارها مورد انتقاد وی واقع شده است. این موارد را از عناوین و سرفصل‌های کتاب می‌توان به دست آورد.

ویژگی دیگر، نگاه نافذ اجتماعی-انتقادی اوست. وی مکی است و به تاریخ این شهر دلبستگی دارد و تلاش می‌کند علل عقب ماندگی این مردم را که عمدتاً در بذل و بخشش‌های معنا دار دولت‌ها می‌بیند، تحلیل کند. در بخش‌های دیگر هم نگاه تحلیلی وی راهنمای کسانی است که علاقه مند هستند آثار تاریخی آنان، چیزی بیش از نگارش معمولی رخدادها باشد. روزگاری که احمد سیبائی این اثر را می‌نوشت، به رغم فراوانی آثار، بسیاری از تواریخ مکه مخطوط بود و وی آن آثار را جز آنکی در اختیار نداشت. به همین دلیل، جز آن که از برخی از مخطوطات استفاده کرده، کتاب به لحاظ عدم استفاده از منابع معتبری که طی این سالها چاپ شده است، رنج می‌برد.

شاید بتوان گفت، اساس این کتاب بر کتاب خلاصه الکلام فی بیان امراء البلاد الحرام احمد بن زینی نحلان است که به عنوان یک متن چاپی در اختیار مؤلف بوده و بسیاری از آثار دیگر تاریخ مکه آن زمین مخطوط بوده است. اما حسن کار نحلان و نظم و انسجام آن کتاب، اثر یاد شده را به عنوان یکی از بهترین و منظم‌ترین آثار مربوط به تاریخ مکه درآورده و مؤلف هم به همین دلیل، آن را پایه کار خود قرار داده است. کتاب خلاصه الکلام که به شدت ضد وهابی است و حتی در بخش‌هایی از آن به شبهات وهابیان پاسخ داده شده و جنابیت آنان به خصوص در حمله به طائف شرح داده شده، تاکنون اجازه نشر نیافته و در نقطه‌ای دیگر از جهان اسلام هم هنوز تصحیح انتقادی نشده است. برخی از آثار خطی دیگری که مورد استفاده وی قرار گرفته است، عبارت است از اتحاد الوری، اتحاد فضلاء الزمن، منافع الکریم.

وضعیت کتاب

کتاب تاریخ مکه، بارها و بارها چاپ شده است. در یک مقطع، استاد عاتق بن غیث بلادی که خود از سرآمدان تاریخنگاری مکه در چند دهه گذشته است، آن را برای چاپ آماده کرده و حواشی مختصری که با امضای «عاتق» است بر آن افزود. این متن، چندین بار چاپ شد تا آن که در سال ۱۴۱۹ به مناسبت یکصدمین سال دولت سعودی، یک صد اثر تاریخی برای چاپ مجدد انتخاب شد که یکی از آنها همین تاریخ مکه بود. مصححان جدید جز افزودن برخی از پاورقی‌های غیر ضروری کاری نکردند و صرفاً متن حروفچینی شده جدیدی را با صدها غلط افزوده و حتی حذف صفحاتی از آن، در دو مجلد عرضه کردند.

منبع

